

Oskar Mulej, Liberalism after the Habsburg Monarchy, 1918–1935: National Liberal Heirs in the Czech Lands, Austria and Slovenia, Palgrave Macmillan, Cham 2024, 370 strani.

Najnovejša izdaja izmed objavljenih študij politične zgodovine zbirke Palgrave založbe Macmillan avtorja Oskarja Muleja obravnava vprašanja geneze, (samo-)identifikacije in naracije *liberalističnih* gibanj v medvojnem obdobju, podrobneje med leti 1918–1935. Projektno se knjiga osredotoča na (severo-)zahodni rob cislajtanske (nem. *Cisleithanien*) polovice nekdanje Avstro-Ogrske, kar danes predstavlja ozemlja suverenih držav Češke, Avstrije in Slovenije. Delo v jezikovnem smislu zaznamuje izredna senzibilnost za pretehtano artikulacijo izsledkov poglobljenega raziskovanja izvorov in različnih premen pridevka »liberalen«, ki je v fazi geneze evropskega nacionalizma predstavljal zanj pomembno mobilizacijsko sredstvo, vlogo, ki jo je nazadnje klavrno izgubil s skokovitim porastom politične moči totalitarnih gibanj in strank v tridesetih letih 20. stoletja.

Brez dvoma je največja novost pričujočega dela, ki si prizadeva po zgodovinski proučitvi *karakterja liberalnih* političnih sil med leti 1918–1935, avtorjeva vpeljava nove, sila aplikativne in eksaktne analitične kategorije *narodno-liberalnih dedičev*. Slednja v kontekstu posthabsburške zgodovine avstrijskega, češkega in slovenskega narodnega prostora omogoča izostreno predočitev in preiskavo političnih sil Velikonemške ljudske stranke (nem. *Grossdeutsche Volkspartei*, GdVP), Češkoslovaške narodne demokracije (češ. *Československá národní demokracie*, ČsND) ter Jugoslovanske demokratske (JDS), Samostojne demokratske (SDS) in Jugoslovanske nacionalne stranke (JNS). Naštetim političnim skupinam je bilo skupno predvsem to, da so »*podedovale narodno-liberalne tradicije* [svojih političnih predhodnic, op. a.] v smislu organizacije, družbene baze, koreninjenja v specifičnih kulturnih miljejih in v pripadnosti določenim političnim taborom«. ¹ Tako se morda kot edina rdeča nit celotnega razvojnega

1 Oskar Mulej, *Liberalism after the Habsburg Monarchy, 1918–1935: National Liberal Heirs in the Czech Lands, Austria and Slovenia* (Cham: Palgrave Macmillan, 2024), XI.

ga loka liberalnega *tabora* v cislajtanskem političnem prostoru kaže ravno v diskontinuiteti med njegovo *nekoč* (teleološko) enotno formulacijo v smeri narodno-liberalnih prizadevanj v 19. stoletju in pogosto kaotičnem, iliberalno nastrojenem in od osvobojenega demokratičnega duha *opitem* vzdušju realpolitike medvojnega obdobja. Namembnost avtorjeve vpeljave kategorije *narodno-liberalnih dedičev* tiči torej predvsem v priznanju sorodnega genealoškega ozadja naštetih strank in pri vzpostavitvi »osnovnega skupnega horizonta«,² ki utegne tudi v bodoče pripomoči pri kritičnem raziskovanju pomena omenjenih političnih skupin.

Izhodiščni sklep mednarodnih pogajanj, ki je v svojih naslednjih omogočil dokončno narodno cepitev liberalističnih gibanj in s tem jamčil njihov v nadalje skoraj popolnoma ločeni politični razvoj v okviru nacionalnih strank, predstavlja seveda pogodba iz Saint-Germaina, podpisana leta 1919, ki je razdelila obravnavani prostor nekdanj avstrijskega (cislajtanskega) dela habsburške monarhije med tri nove države (Kraljevino SHS, ki je bila po nastopu šestojanuarske diktature preimenovana v Kraljevino Jugoslavijo, ter avstrijsko in češkoslovaško republiko). Vse tri mlade demokracije so, kot se je izrecno potrudil poudariti avtor, premogle bogato politično tradicijo narodno usmerjenega liberalizma, a so bili *narodno-liberalni dediči* znotraj vsake v mnogih vidikih in zaradi raznoterih razlogov v medvojnem obdobju zadržani do prisvajanja oznake *liberalen*. Te stranke so zato v medvojnem obdobju za namene politične samoopredelitve pogosto uporabljale drugačen politični jezik (npr. *svobodomiseln* ali *napreden*), a so še naprej posedovale poudarjeno vidno vlogo, ki pa jo vseeno velja označiti kot nekoliko bolj postransko, zlasti navzlic *zlatim dnem* liberalizma v 19. stoletju.

V širšem smislu je uspel avtor s pogledom na današnji čas knjigo dosledno vpeti in zoperstaviti trenutni *situiranosti* (i)liberalnih političnih sil in njihovih operativnih tendenc v kontekstu centralnoevropskega prostora, oziraje se v prvi vrsti na politične premike na Madžarskem in v Avstriji. Četudi se morda zdijo poudarki političnih vsebin danes radikalno različni od tistih v obdobju po prvi svetovni vojni, avtor poziva k priznanju sorodnosti, ki obstoji med današnjim *vzdušjem* postopnega zatona *liberalnega* Zahoda in takratnim občutenjem politične ujetosti liberalnih akterjev med močnejša tabora agresivnega nacionalizma in socialdemokracije ali komunizma, sledeč katastrofi 1. svetovne vojne. Dodatno odliko knjige predstavljata *pogum* in pripravljenost za jezikovno trezno pojasnitev ugotovitve, da je pomemben del političnega spomina, iz katerega so se med obema vojnama

2 Ibid.

napajale iliberalne politične sile, predstavljalo zaledje starejših »lokalnih liberalnih tradicij«,³ kar je omogočalo bodisi izkoriščanje sorodnih oblik organizacijskih struktur, *zrcalno* prilastitev liberalne politične retorike ali določeno mero podobnosti vsebine med predstavljenimi političnimi programi zadevnih strank.

Študijo izdatno odlikuje avtorjevo izredno poglobljeno poznavanje relevantnih virov ter dolg in podroben politični spomin, ki je popolnoma neobremenjen z ideološko naravnostjo oz. z vnaprejšnjo formulacijo ciljev raziskovanja, ki bi utegnila ogroziti verodostojnost predstavljenih zaključkov. Kot največji dosežek knjige velja izpostaviti zastavljeno širino preiskovane problematike in njeno vsebinsko razgibanost, ki sta nedvomno posledici avtorjeve vpeljave primerjalnega pristopa, ki si prizadeva za enovito obravnavo treh, v marsičem tudi zelo različnih, politično-zgodovinskih kontekstov. Zahtevnost omenjenega pristopa bi utegnila kakšnemu drugemu piscu predstavljati nepremostljivo oviro, saj je pri nastajanju tako razširjeno izčrpnih monografij (pre)lahko pozabiti na vključevanje marginalnih, morda celo neprijetnih izjem in posledično prehitro dospeti do nezadovoljivih sklepov. Popolnoma nasprotno velja za knjigo *Liberalism after the Habsburg Monarchy, 1918–1935: National Liberal Heirs in the Czech Lands, Austria and Slovenia* Oskarja Muleja. Delo namreč v največji meri zaznamujejo avtorjeva potrpežljiva zastavitev parametrov obravnavanega zgodovinskega konteksta, kritična preiskava semantike takrat ključnih družbeno-političnih *označevalcev* in zmožnost po dosledni sintetični predstavitvi na videz morda paradoksnih mešanic *liberalističnih* političnih vsebin in okoliščin zgodovinskega trenutka, s katerimi so morale zadevne stranke konkurirati v politično izjemno burnem medvojnem obdobju.

Klemen Podbersič

3 Ibid., VIII.